

Гудз Василь Михайлович,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЙ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою часто потребує призначення судових експертиз з метою отримання висновків експерта. Необхідність отримання доказів саме таким шляхом обумовлено потребою використання спеціальних знань, якими не володіє слідчий, прокурор та суд, та без яких не буде забезпечено завдання кримінального провадження в частині повного досудового розслідування та судового розгляду. З іншого боку, судові експертизи у доказуванні таких кримінальних правопорушень сприяють дотриманню прав та свобод людини. Вказане є особливо актуальним, адже механізм захисту законних прав та свобод людини є досить складним і динамічним, він постійно модернізується, але залишається ще далеким від досконалості [1, с. 172].

Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права [2].

Питання, які можуть ставитись перед експертом, можуть бути найрізноманітнішими. Хоча із доказуванням прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою пов'язані певні види судових експертиз, що призначаються найчастіше. Це пов'язано із специфікою доказування багатьох видів кримінальних правопорушень, визначених Кримінальним кодексом України.

Варто зазначити, що Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, обширно висвітлено багато особливостей проведення експертиз – завдання відповідного дослідження,

об'єкт, орієнтовний перелік питань експерту, необхідні до надання матеріали тощо.

До затребуваних експертних досліджень при доказуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою відносяться криміналістичні: лінгвістична експертиза мовлення, портретна експертиза, експертиза відео-, звукозапису, почеркознавча експертиза, технічна експертиза документів.

Криміналістична лінгвістична експертиза мовлення, а саме її вид – семантико-текстуальна експертиза усного мовлення – направлена на встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, тобто вирішення питань мовленнєвого характеру. Експерт серед іншого відповідає на питання про наявність чи відсутність висловлювань, які містять пропозицію, обіцянку або надання, прийняття, спонукання до надання будь-якої вигоди. Як правило, при розслідуванні даного виду кримінального правопорушення, завдання експертизи чітко описують орієнтовні питання, наведені у вищезазначеній Інструкції – «Які значення мають слова, словосполучення, фрази, зафіксовані в тексті або повідомленні, промові, що підлягають дослідженню?»; «Чи міститься в тексті, повідомленні, промові висловлювання, виражені у формі пропозиції, обіцянки, прийняття або спонукання до надання будь-якої вигоди?» [3].

Криміналістична портретна експертиза. Основним завданням є ідентифікація особи за відеозаписом. Іншими словами, у ході проведення негласної слідчої (розшукової) дії, що зафіксована на відео, певні особи в певний період часу спілкувались та/або здійснювали певні дії. У цьому випадку виникає необхідність підтвердити або спростувати, що на відеозаписі та наданих порівняльних зразках присутня одна і та ж особа.

Криміналістична експертиза відео-, звукозапису призначається з метою встановлення наявності/відсутності ознак монтажу відповідних аудіо-, відеофайлів, для з'ясування приналежності голосів особи, дізнатися про участь чи не участь у розмові та діях. Для успішного проведення дослідження експерту необхідно надати відповідні матеріали. До них відносяться: оригінальний носій, на якому містяться матеріали негласної слідчої (розшукової) дії; пристрій, що використовувався для запису та додаткове обладнання; протокол, складений за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії; зразки для порівняльного дослідження та вихідні дані. Вказане

експертне дослідження часто призначається під час судового розгляду з ініціативи сторони захисту.

Криміналістична почеркознавча експертиза може призначатись у випадках вживання службовою особою заходів конспірації при отриманні неправомірної вигоди. Зокрема надання розписки нібито про повернення раніше наданої позики. Також таке дослідження може мати місце при написанні службовою особою суми неправомірної вигоди, або способу її надання на аркуші паперу. Завданням експерта у такому випадку є встановлення або спростування факту написання тексту певною особою.

Криміналістична технічна експертиза документів призначається із метою підтвердження справжності банкнот відповідних країн, що введені в обіг уповноваженими емітентами. Дослідження має значення для підтвердження факту одержання службовою особою неправомірної вигоди, яка має певну цінність та виражається у грошових коштах. Це у подальшому впливає на кваліфікацію дій особи та визначення ступеня її залученості до протиправної поведінки.

В минулому слідчі, що здійснювали документування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою часто призначали експертизу слідів рук (дактилоскопічну експертизу). Нині такий вид експертного дослідження практикується рідко. Частково через заміну іншими слідчими діями, які дозволяють визначити переміщення неправомірної вигоди. До них відносять ідентифікацію та вручення предмету неправомірної вигоди перед контролем за вчиненням злочину, обшук, огляд місця події. Частково через маскування протиправної діяльності фігурантами злочину (вказівки щодо залишення коштів у певному місці без надання їх безпосередньо в руки, надсилання предмету неправомірної вигоди банківським переказом або на електронний криптовалютний гаманець тощо). Водночас сучасний розвиток цифрових технологій дає можливість отримати органу досудового розслідування якісну відеофіксацію протиправних дій особи.

Підсумовуючи варто зазначити, що роль судових експертиз у доказуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою важко переоцінити. Часто відповіді на поставлені перед експертом питання відіграють ключову роль у визнанні судом винуватості чи не винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, визначенні кваліфікації дій особи або обрання того чи іншого

виду покарання. Це завжди сприяє виконанню завдань кримінального провадження, становленню прав та основоположний свобод людини а також утвердження справедливості та правопорядку.

Список використаних джерел

1. Полянський, А. О., Гаспарян, С. Г., Андренко, С. О., Шевцова, О. М. Щодо ролі судової експертизи в механізм захисту прав і свобод людини. Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2020 р.), 170-172. URL:https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20201210/article/view/polianskyi

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

Гудзенко Єлизавета Павлівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
Національної академії внутрішніх справ
Атаманчук В. М.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН: НОВІ ПІДХОДИ Й ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тема дослідження слідів вибухових речовин є надзвичайно актуальною в умовах воєнного стану, оскільки використання вибухових засобів в сучасних конфліктах значно зросло, що спричиняє необхідність удосконалення методів їх виявлення та аналізу. Криміналістичне дослідження слідів вибухових речовин дозволяє розкривати обставини кримінальних правопорушень, пов'язаних із терористичними актами, диверсіями, а також